

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fehrbach, Vriesland; Prof. Dr F. W. Groenbeek, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meina, Groningen; Dr J. C. Bullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Prof. Dr V. HEPP, Van Broekstraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Gooz.

Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.

Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned-Indië f6.— per jaar.

Advertentie: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Mefisto of Satan? III — Uit de Schrift: Het wezen der zonde (1 Joh. 3:4). — Kerkelijk Leven: Prof. Hattijma's egaal kerkbegrip III (Slot). — Grepjes uit de Schrift. — Geestelijke adviezen: Het trappengebied. — Literatuur en Kunst: Over het leven en den arbeid van L. Penning. — Het boek van de week. — Perschoon. — Kerknieuws.

MEFISTO OF SATAN?

III.

De bijbel heeft in den naam „Satan“ vastgelegd de gedachten, die hij ontrent het zedelijk kwaad en zijn plaats in de wereld heeft en ons bijbrengen wil. Het kwaad, zegt hij, gaat altijd tegen Gods wil in, maar moet daarvoor om. Deze begrippen, gelijk ze in den naam „Satan“ betelden worden, hooren we evenwel tegenspreken en verhooren in den naam „Mefisto“, een naam, die vooral door den Faust (het drama van Goethe) bekend geworden is. In Faust beteekent Mefisto de als duivel voorgestelde macht der verleiding, gelijk deze in het menscheit leven optreedt en haar werk doet, — in de oogen van Goethe.

Het blijkt, dat Mefisto met Mefisto is als een figuur van lofter hoedheid. Hij staat niet antithetisch tegenover het goede, maar is er eigenlijk een variatie van. Dit komt samen met het zondebegrip van Goethe, met de voorstelling, die hij heeft ontrent Lucifer's val, en met heel zijn levens- en wereldbeschouwing.

Wij wilden, gelijk gezegd is, het verschil tusschen Mefisto en Satan, d.w.z. tusschen den valschen en werkelijken duivel, tusschen de zonde-prediking van Goethe en die van den bijbel, in het oog vatten.

Nu is het een merkwaardig geval, dat sommigen het goed recht van zulk een poging bij voorbaat ontkennen. Zij beweren, dat er geen sprake kan zijn van een fundamenteel onderscheid tusschen Mefisto van Goethe en den bijbelschen Satan. En, om alle debat bij den wortel af te snijden, wijzen ze er ons op, dat wij geen recht hebben, ons te beroepen op den proloog van den Faust, waaruit we verleden week citeerden. Verleden week zeiden we, dat de voorrede van den Faust, de proloog, juist hierom ons al dadelijk innam tegen de ideeën-wereld van den Faust, omdat in dien proloog de duivel, Mefisto, opkomt in den raad der hemelingen en er een hartig woord meesprekt, zonder dat van vijandschap tusschen hemel en hel iets blijkt.

Welnu, zoo vraagt men, wat is daar tegen? Heeft de bijbel zelf niet precies hetzelfde lateraal opgehangen, als hij op het boek Job ook een proloog geeft van dezelfde opvatting, een voorspel op het drama, waarin ook de satan komt in de vergadering van God en van de heilige engelen, en waarin hij ook sprekende ingevoerd wordt? Hoort ook daar de hemel hem niet aan? Wordt ook daar niet de „onderhandeling“ geopend tusschen God en Satan? Blijkt daar iets van een krings-zang der engelen, die zich opwerpen als een dam om het satanisch element te keeren? Is de proloog van het boek Job geen verhandeling, voor elke poging, om uit den bijbel te argumenteeren tegen den Faust en de figuur van Mefisto?

Indertijd, de verwantschap van de beide prologen valt dadelijk op. — aan den buitenkant. Het zal de vraag zijn, of de twee stukken eenzelfde geest ademen, ja, dan neen. M.a.w., of de verwantschap niet alleen door Goethe bedoeld, maar ook bereikt is.

Om te beginnen erkennen wij, dat het beroep op het eerste hoofdstuk van Job wel zeer sterk schijnt. Men moet er ook niet aan knabbelen. We kunnen zelfs verder gaan, en ieder, die den Faust verdedigen wil met een verwijzing naar Job, tegemoet komen, door de opmerking, dat de bijbel nog veel krasser spreken durft dan in het boek Job gebeurt. Dat over Job een beraadslaging — zoo althans lijkt het — plaats heeft, nu ja, dat is nog maar één geval. Men zou — in het afgetrokken — nog kunnen zeggen: het is maar een uitzondering, of: — zooals anderen willen — het is een gelijkenis, een verheven-dichterlijke inkleeding van

de gedachte, dat God en Satan strijden om de waarde van een menschenziel, en dat tusschen goede en booze machten de mensch heen en weer geworpen wordt. Maar dit zou toch niet boven de drogrede ons uit doen gaan. Immers, veel scherper en krasser dan in Job 1, spreekt de bijbel in Openbaring 12. Daar komen de engelen verzekeren, dat de duivel de aanklager der menschen is, die hen aanklaagt „voor God“, d.w.z. voor de oogen Gods, dag en nacht. Daar wordt dus tot regel gemaakt, wat in het boek Job nog niet meer is dan één bepaald geval. Daar wordt tot later eenw uitgebreid, wat in het boek Job is geschreven met terugschiet op overoude tijden. Daar wordt in onvoltooid tegenwoordigen tijd (de duivel klaagt aan) verhaald, wat in Job als feit voor één keer, en dan als feit uit het verleden, wordt aangeduid. De aanklacht, die Satan in Job 1 stelt, betreft nog maar een mogelijke zonde; en zijn betoog is daar meer tegen de idee der standvastigheid van Job gericht, dan dat het een concrete aanklacht zou wezen om zonden, die zich hebben voorgedaan. Nietwaar, de probleemstelling is in Openbaring 12 veel scherper dan in het boek Job. „Dag en nacht“, altijd maar door, is daar de aanklacht van den duivel concreet in den hemel, wordt ze als reële macht erkend en in het wereldbestuur een plaats er aan gegeven. Kan hier dan wel strijd zijn tusschen Faust en Schrift?

Wie over deze dingen mocht broeden, zij getroost. Men moet den heelen bijbel lezen; niet enkele passages er uit.

Grijpt iemand de lijnen, die de Schrift trekt, dan valt het wezensverschil tusschen Mefisto en Satan hem onmiddellijk op.

Mefisto treedt in den Faust op met eigen recht en eigen gezag; hij is een eigen element in het wereldgeheel, die een aparte functie vervult, en op zijn wijze ook iets helpt aan de afwikkeling der dingen in het wereldgeheel. Maar de Satan komt in den hemel, en het satanisch woord wordt er erkend als macht, die niet zonder meer weg te werken is, op geheel andere gronden. Heeft Satan eigen gezag?

Neen: hij kan wel aanklagen, maar alleen, omdat GOD gezag heeft. God heeft den dood bedreigd, als straf op de zonde. Satan wordt nu tot duivel: hij beroept zich op Gods eigen woord, om den dood door te voeren. Dus heeft hij geen eigen gezag en geen eigen plaats en geen eigen functie; want hij kan niets doen zonder de wetgeving van God, die Rechter is, terwijl hij knechtelijk blijft, zoo knechtelijk en afhankelijk, als de heul, die niets kan doen zonder consent van den Rechter. Hij heeft geen aparte, eigen plaats, want hij komt altijd achter de beweging Gods aanloopen; waar God sterker werkt en de heilseften krachtiger doet spreken, daar werkt Satan te intensiever. God geeft dus den weg aan; en de plaats van den tweekamp wordt niet door Satan bepaald. Dat is nog wat anders dan bij Mefisto, die in den mensch krachten wakker roept, welke zonder hem en zijn levensgenot, niet zouden zijn ontbonden en vrijgemaakt. Satan, anders dan Mefisto, heeft geen eigen functie; hij kan niets schepene, maar alleen roef plegen aan het geschapene; hij heeft geen eigen dogma en moraal, zooals Mefisto althans een eigen hoofdstuk in beslag neemt in de beschrijving van ieders zielsgeschiedenis, ja, in de ontwikkelingsgeschiedenis der menscheit. Neen, wat Satan kan, dat is alleen: negatief staan tegenover de dogmatiek, die God afkondigt en de ethiek, die uit Zijn wet te leeren is. Satan hoort een dogma van de volharding der heiligen (Job, de knecht des Heeren, wijkende van het kwaad). En nu stelt hij daartegenover zijn: het is niet waar. Maar zodra dan ook bewezen is, in Jobs ommegevan van lijden en verzoeking, dat het wel waar is, is Satan uit-gespraat; hij heeft niets eighens; en dat maakt al dadelijk een ontzaglijk verschil. Bij Goethe heeft Mefisto tot op zekere hoogte autonomie; hij heeft iets van die goddelijke gratie der zelfgenoegzaamheid: hij is

toch wat en heeft een plaats op Gods program, dat zonder hem nooit af te werken viel. Maar in den Bijbel straalt alles de grootheid van God uit; de knecht treedt wel op in Satan, maar de Heer der heeren blinkt in zijn souverain bestel.

En dan — nog is alles niet gezegd. Bij Goethe heeft Mefisto een vrijbijet in den hemel, die niet antithetisch tegen hem over staat. Maar in den bijbel is het anders. Al de hemelen zijn in beweging, en God kan niet rusten, en Christus niet en de engelen niet, voordat aan Satan zijn plaats in den hemel maar recht ontzegd is. Neen, de toelating van Satan in den hemel, „dag en nacht“, beteekent geen erkenning van, zelfs geen onderhandeling met hem. Waarom laat de hemel hem toe? Omdat hij recht heeft; een eigen recht wel niet, maar het recht van God toch wel, gelijk zooveel opgemerkt werd.

En zoolang dat recht niet door een hooger recht overwonnen is, zal de hemel Satans aanklacht erkennen, omdat hij God erkent. Want de Satan moge list tegen den hemel stellen en zijn valsche, oneerlijk beroep op het recht van God moge het hoogste onrecht zijn, de hemel stelt zelf tegenover hem geen list, maar onkreukbaar recht.

Doch als dat recht straks dan ook in Christus den weg vindt, om, met behoud van al zijn eischen, den vrede te koopen voor wie in Christus zijn; als de hemel den weg heeft ontsloten, die aan Satans recht van eischen de basis ontnemt; als Christus, door Satan volkomen te laten uit-werken, hem tenslotte laat doodloopen in Zijn eigen oneindigheid, — dan wordt de zaak aanstonds anders gesteld. Satan wordt dan werkeloos gemaakt (Hebr. 2:15 volgens „grondtekst“) omdat hij eerst is rechteloos gemaakt. Eerst juridisch, daarna ook dynamisch, voltrekt zich tegen Satan de verlossing, die in Christus Jezus is. En terwijl de Paracleet, de Pleitvoerder der geloovigen, Christus, naar den hemel gaat, om voor hen te bidden, en zijn rechtsgrond voor hun zaligheid en vrijpraak effect te geven, moet in tegenovergestelde richting de Aanklager der menschen uit den hemel wijken. En Michael met zijn engelen strijden tegen den draak en diens engelen. Eerst heeft Christus, het Kind der vrouw van Openb. 12, na Golgotha en hemelvaart, zijn recht en macht bezegeld. En nu wordt de kracht van zijn rechtsverlossing in den ganschen kosmos doorgevoerd. Michaels engelenmacht werpt den aanklager ter-neer; ook werd zijn („hun“, aller duivelen) plaats niet meer gevonden in den hemel. Dat is het eind: geen plaats, verboden toegang.

Ziedaar het verschil: Mefisto heeft een vrijbijet, en de hemel mag hem wel. Satan heeft het nooit gekregen, want God zelf handhaaft zijn rechten door hem; en de hemel werkt van den aanvang af, om hem zijn plaats te ontzeggen. Wel op den tijd, die recht is; want Christus erkent ook den tijd der duivelen, hij zal hen niet kwellen vóór den tijd (Matth. 8), doch alleen, nadat hij het recht, om hen te verstooten, zich heeft verworven. Zijn „macht“ is „bevoegdheid“ (exousia), en nooit list. En Satans toelating in den hemel is, voorzover de bijbel teekent, dan ook niet anders dan „toelating“ geweest; de aversie is er van den aanvang af; de antithese ook.

Fijn blijkt dat wel uit de tegenstelling tusschen het vóórlaatste en het laatste bijbelboek, waar ze beide den archangel Michael ter sprake brengen. Het vóórlaatste bijbelboek, de brief van Judas, zinspeelt op Michael en zijn strijd met den duivel over het lichaam van Mozes, den dooden Mozes. Toen die twee tegenover elkander stonden, toen durfde Michael, zoo lezen we, geen oordeel van blasphemie te zeggen tegen den duivel. Hij trad zelf eerbiedig, beschroomd, terug en liet aan den Heere het oordeel over. Dat is te meer opmerkenwaardig, als men het verband van den brief leest. Judas heeft het daar over de revolutionaire woelgeesten van zijn tijd. Ze hadden tegen hun wettige overheid alles en nog wat in te brengen. Ge hoort, zoo tusschen de regels door, Judas tegen de op-

ANO- EN
HANDEL
RIPPEN

straat 42
HAAG

en prachtig
in elk genre
lijken prijs.

DE EENIGE
AFDOENDE
OPLOSSING
is de Acousticon.
uit heeren. Duizenden
Acousticon
lein 34, Arnhem

shers vraagt gratis
an den nieuwen
s aan den uitgever
MA, Delft.

amilie-Advertentie
Reformatie"

istratie

nschrijven van
len rechte
ngen

inzage

ollen rechte
en

risregeling
E COINTRE